

SAMARKAND STATE UNIVERSITY

САМАРҚАНД ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

САМАРКАНДСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

Конференция Самарқанд давлат университети қошидаги “Инсон ресурсларини бошқариш” илмий-тадқиқот маркази ҳамда Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси академиги Абдурахмонов Қаландар Хўжаевичнинг “Илмий мактаби” илмий тадқиқот мавзулари доирасида ўтказилди.

**“РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
ШАРОИТИДА АҲОЛИНИНГ ИШ БИЛАН БАНДЛИГИНИ
ТАЪМИНЛАШ МУАММОЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ”.**

**мавзусидаги халқаро илмий -
амалий конференцияси**

Самарқанд – 2021

ПРОФЕССИОНАЛ ТИЗИМДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ ТЕХНОЛОГИЯЛАШТИРИШ АСОСЛАРИ

Чимпўлатова Севара Алишеровна
Жаҳон Иқтисодиёти ва Дипломатия Университети
Ўқитувчи, мустақил изланувчи

Аннотация. Ушбу мақолада Ўзбекистонда узлуксиз таълим тизимини такомиллаштириш йўлида олиб борилаётган ислохотнинг муҳим йўналиши сифатида таълим жараёнини технологиялаштиришда эътироф этилган жиҳатлари.

Калит сўзлар: таълим, профессионал, мутахассислик, халқаро меъёрлар, иқтисодиёт, омил, тарбия.

Аннотация. В данной статье освещаются аспекты технологизации образовательного процесса как важного направления проводимых реформ по совершенствованию системы непрерывного образования в Узбекистане.

Ключевые слова: образование, профессиональное, специализация, международные стандарты, экономика, фактор, образование.

Annotation. This article highlights the aspects of the technologicalization of the educational process as an important direction of the ongoing reforms to improve the system of continuing education in Uzbekistan.

Keywords: education, professional, specialization, international standards, economics, factor, education.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистонда узлуксиз таълим тизимини такомиллаштириш йўлида олиб борилаётган ислохотнинг муҳим йўналиши сифатида таълим жараёнини технологиялаштиришдан эътироф этилди.

Жорий йилдан бошлаб илк бор миллий ва тармоқ ихтисослашув тизими, касб ва мутахассисликлар бўйича профессионал стандартлар ҳамда табақалаштирилган таълим стандарти ва дастурлари жорий этилмоқда. Бу эса, ўз навбатида, меҳнат бозори билан таълим соҳаси интеграциясини таъминлашга хизмат қилади. Яна бир муҳим жиҳати шундаки, профессионал таълим стандартида ходимнинг малака даражаси аниқ белгиланган бўлади. Энг асосийси, ана шу малака даражаси ходимнинг ўсиши ва кейинги ихтисослашув даражаси юксалишига пиллапоя бўлиб хизмат қилади. Ривожланган давлатлар, жаҳонга машҳур гигант компанияларда бу жуда кучли мотивация, тўғри

Йўналтирувчи ва рағбат берувчи омил ҳисобланади. Чунки бунда ходимнинг нуфузи босқичма-босқич юқорилаб бориши учун зарур тизим ва молиявий рағбатлар кўзда тутилган.

Бу тизим, ўз навбатида, ходимнинг рақобатга доим тайёр туришини, малакасини ошириб боришини ва келажакда муваффақиятга эришишини кафолатлайди. Ўзбекистонда энди янги профессионал таълимда биринчи марта ҳар бир мутахассиснинг халқаро меъёрларга мос малака даражасини белгилаб беришга асос бўладиган ҳужжат — миллий малака тизими қабул қилинди. Иқтисодиётнинг ҳар бир соҳаси бўйича тармоқ малака тизимлари белгиланди.

Энди профессионал таълим дастурларининг мазмуни, таълим натижалари, таълимнинг сифати шу меъёрий асосларга мувофиқ шакллантирилади. Бу тизим биз тайёрлаётган мутахассисларнинг ҳам маҳаллий, ҳам хорижий меҳнат бозори ўзгаришларига мослаша олишига имконият яратади. Устига-устак, айни пайтда меҳнат бозорида рақобат муҳити анча кескинлашган, корхоналарнинг ишчи ёки мутахассис ёллаш тизимлари такомиллашган, талаблар мутлақо ўзгарган. Бу муносабат ва мақсадлар уйғунлаштиришнинг ягона формати бўлган профессионал таълим стандартларида ўз аксини топади.

Айни шу маънода сифатсиз профессионал таълим стандарти самарасиз профессионал таълимга сабаб бўлиши мумкин. Бундан хулоса шуки, мукамал профессионал таълим стандарти аслида таълим сифатига буюртма демакдир. Миллий малака тизимининг қабул қилиниши, профессионал таълим стандартларининг жорий этилиши ёшларимизнинг профессионал ўсиш йўналишларини белгилаб олишларига имкон яратади, ўз истиқболини юксалтириш, умуман айтганда, эртанги кунга қатъий ишонч пайдо қилади. Бир сўз билан айтганда, миллий малака тизими ёшларимиз потенциалини оширади, меҳнат бозоридаги имкониятларни кенгайтиради, рақобатбардошликни таъминлайди. Шу билан бирга, таълим тизимида ёки ўқув фаолиятида инновацияларни қўллашда сарфланган маблағ ва кучдан имкон қадар энг юқори натижани олиш мақсади кўзланади. Инновацияларнинг ҳар қандай янгиликдан фарқи шундаки, у бошқариш ва назорат қилишга имкон берадиган ўзгарувчан механизмга эга бўлиши зарур. Барча соҳаларда бўлгани каби таълимда ҳам “новация”, “инновация” ҳамда уларнинг моҳиятини ифодаловчи фаолият ҳисобланади.

Агар фаолият қисқа муддатли, яхлит тизим хусусиятига эга бўлиб, фақатгина тизимдаги айрим элементларни ўзгартиришга хизмат қилса у новация (янгилик) деб юритилади. Борди-ю, фаолият маълум концептуал ёндашув асосида амалга оширилиб, унинг натижаси муайян тизимнинг ривожланишига ёки уни тубдан ўзгартиришга хизмат қилса, у инновация (янгилик киритиш) деб аталади.

Барча давлатларда бўлгани каби Ўзбекистон шароитида ҳам таълим тизимини модернизациялашда давлат, жамият, маҳаллий ва ижтимоий ташкилотлар, юқори ҳамда қуйи бошқарув органларининг ўрни ва роли, улар ўртасидаги ўзаро бирлик, ҳамкорлик муҳим аҳамиятга эга.

Ижтимоий модернизация жамиятнинг ижтимоий тизимдан очик фуқаролик жамиятига айланишини англатади. Ушбу турдаги модернизация негизида жамиятнинг ижтимоий қатламларида умумий ёки хусусий характердаги янгиланишлар содир бўлади. Жумладан, таълим соҳадаги янгиланишлар ҳам шулар жумласидандир.

Таълим тизимининг модернизацияси – жамиятнинг ижтимоий, иқтисодий ва маданий эҳтиёжларини, унинг малакали кадрларга, шахснинг эса сифатли таълим олиш бўлган талабини қондириш, таълим тизимини барқарор ривожланишини таъминлаш мақсадида мавжуд механизмнинг қайта ишлаб чиқилиши ёки такомиллаштирилиши ҳисобланади.

Таълим тизимининг модернизациялашда қуйидаги устувор вазифалар ҳисобланади:

- ҳар бир шахснинг тўлақонли таълим олишида бошқалар билан тенг ҳуқуқлилиги ва таълим олишнинг очиклигини таъминлаш;
- узлуксиз таълим тизимида янги сифат кўрсаткичларига эришиш;
- янги таълим ресурсларини жалб қилиш ва улардан самарали фойдаланиш асосида узлуксиз таълим тизимида самарали меъёрий-ҳуқуқий ва ташкилий-иқтисодий механизмларни шакллантириш;
- давлат ва жамиятнинг қўллаб-қувватлаши негизида таълим тизими ходимларининг ижтимоий мақоми ва касбий компетентлигини ривожлантириш;
- таълим тизимининг давлат ва жамоатчилик бошқарувига асосланганлик тамойилига мувофиқ таълим жараёни иштирокчиларини ролини ошириш ҳисобланади.

Демак, илм-фан, техника, модернизация, ишлаб чиқариш ва технологиянинг ривожланиши таълим тизимида ҳам туб ўзгаришлар содир бўлишига олиб келади. Таълим тизимининг модернизацияси давлат ва жамият малакали кадрларга, шахснинг эса сифатли таълим олишга бўлган эҳтиёжларидан келиб чиққан ҳолда рўй беради. Таълим амалиётида педагогик технологияларнинг қўлланилиши таълим тизими модернизациясининг таркибий элементи ҳисобланади. Замонавий шароитда таълим-тарбия жараёнларини технологиялаштириш кам куч ва вақт сарфлаган ҳолда кутилаётган натижани қўлга киритишга имкон беради, ўқитиш сифатини яхшилаб, самарадорлигини оширади. Педагогик инновациялар педагогик фаолиятга янгиликларнинг изчил олиб кирилишини тавсифлайди. Педагогик инновацияларнинг дидактик имкониятларига кўра таълим тизими ва жараёни ривожланиб боради. Инновацион фаолият педагогик жамоани ҳаракатга келтирувчи, олға ундовчи, бунёдкорликка рағбатлантирувчи куч сифатида намоён бўлиб, таълим жараёнининг сифатини кафолатлайди. Шу сабабли ҳар бир шахс инновацияларнинг моҳиятини тўла тушунган ҳолда ўз фаолиятига изчил татбиқ эта олиши зарур.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Зебунисо-Кониғил / 4-том. Бош таҳрир ҳайъати аъзолари: М.Аминов ва б. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2002.